

روز بین المللی رادیو و تاریخچه مختصری از رادیو در افغانستان

خانم شفیقه حبیبی در محفل تجلیل از روز بین المللی رادیو، حین ایراد پیام یونسکو

به مناسبت ارزشمندی و اهمیت رادیو منحنیث وسیله ارتباط جمعی در سراسر گیتی، بسال ۲۰۱۱ با پیشنهاد اعضای کمیته (یونسکو) جهت به رسمیت شناختن روزی برای تقدیر از خدمات جهانی رادیو، اسامبله عمومی ملل متحد در سال ۲۰۱۲ رسماً تجلیل از چنین روزی را همه ساله بتاریخ ۱۳ فروری تعیین نمود. به همین مناسبت روز ۱۳ فروری امسال در کابل هم محفلی به مناسبت تقدیر از چنین روزی برگزار گردیده بود که در آن پیام خانم «رینا بوکوا» دایرکتر جنرال یونسکو از ذریعه خانم «شفیقه حبیبی» یکی از سابقه داران و نطقان قابل قدر و مطرح مطبوعات افغانستان قرائت گردید. اینک قسمتی از بیانات مذکور را ذکر می نمایم:

چهارمین سالروز جهانی رادیو بالای زنان و مردان جوان تمرکز دارد. به همین مناسبت (یونسکو) بخاطر سهم اجتماعی نسل کمتر از سی سال که بیش از نیم نفوس جهان را تشکیل میدهند صدای خود را بلند می کند و ما بالای توانایی رادیو در زمینه رسیدن به این هدف تاکید میداریم.

زنان و مردان جوان به صورت کافی در میدیا حضور ندارند. این دوری اکثراً نمایانگر دوری وسیع این نسل از مسایل اجتماعی، اقتصادی و روند دموکراسی است. پرودوسیران جوان و برودکاسترهای جوان هنوز بسیار کم اند. پروگرام های اندکی برای جوانان وقف شده و توسط جوانان تولید می

میشود. این کمبودی تشریح کننده تشویش های نسل جوان که با امواج در حرکت است و در میدیا وجود دارد، میباشد.

-رادیو وسایل تغییر را بوجود می آورد.

-این رهنمای همبستگی تعلیمی و فرهنگی است.

-این یک پلاتفرم تبادل نظر است جایی که نسل جوان جای خود را به خوبی دریافت کرده و خود را به نمایش بگذارد.

اکثراً بواسطه جوانان بوده که مطبوعات بین المللی قادر شده جریانات روز را در شرایط حساس و خطرناک تحت پوشش قرار دهد. بسیاری ها جان های خود را در خدمت اطلاعات و رادیو از دست داده اند. این بهتر است که آنها را حمایه کنیم به شکلی که بتوانند صدای خود را بلند کنند، ما میتوانیم اندیشه ها و نظریات خلاق را نشر و انرژی جمعی را تجدید کنیم.

و این است هدف از روز جهانی رادیو در سال ۲۰۱۵، جهت انعکاس تلاش های یونسکو در مبارزه با اشکال مختلف تبعیض.

رادیو همچنان درک مردم محلات را از طریق پخش اطلاعات بلند میبرد. این وسیله مردم محلات را کمک می کند که چگونگی محاصره جنگ های مسلحانه، تشنج های سیاسی و سختی های انسانی را بشکنند یونسکودر حال حاضر از رادیو در نشر پیام های صحی در مقابله با ابولا استفاده می کند. رادیو میتواند جهت ایجاد پیوند های اجتماعی بین مهاجرین کمک کند و (یونسکو) این عرصه را با گسترش آموزش، کلتور و اطلاعات از طریق پروگرام هاییکه بواسطه نسل جوان خلق شود کمک می کند. امروز من بالای تمام اعضای یونسکو، دولت ها و همکاران آن صدا میکنم خصوصا در جهان رادیو، که بالای این وسیله اعتماد کنند و آنرا به یک وسیله قوی همبستگی، ایجاد تفاهم و تغییر اجتماعی تبدیل سازند.

ایرینا بوکوا

نود و پنجمین سال تأسیس رادیو در افغانستان

اولین جای پای زن افغان در ارگان نشراتی افغانستان

به اصطلاح عوام که «همه راه ها به روم ختم میشود»، در افغانستان قرن بیستم هم اکثر نو آوری ها و اقدامات مترقی در عصر شگوفان امانی صورت پذیرفته است که در یک دوره کوتاه ده ساله بیشمار تأسیسات و اقدامات مثبت و مترقی و نو آوری های اجتماعی منجمله نهضت زنان و اعتلای

معارف، آزادی های فردی و امثالهم بوجود آمده است که یکی هم همین تأسیس استیشن رادیوی افغانستان در شهر کابل است. این دستگاه در سال ۱۳۰۵ هجری شمسی شروع به فعالیت نمود، طوریکه به دستور اعلیحضرت غازی امان الله، محصلی به نام مهندس عطا الله به آلمان ارسال گردید و بعد از یکسال تحصیل به اتفاق چند انجنیر آلمانی و دو دستگاه رادیو به کابل مراجعت نموده و با نصب دستگاههای مذکور خدمت رادیویی در افغانستان به «نام رادیو کابل» فعال گردید.

موجودیت چنین یک وسیله ارتباط جمعی، در سرنوشت مردم، شکست و کامیابی حکومت، پخش اخبار، موسیقی و هنر و ادبیات، آموزش و تعلیم و پخش موضوعات گوناگون اهمیت و رول فوق العاده ای داشته است. دستگاه اولی که در «کوتی لندنی» یکی از عمارات باشکوه کابل که متأسفانه بعد ها تخریب گردید، نصب گردیده بود، در اثر اوضاع ناهنجار اجتماعی و سیاسی در سال ۱۳۰۷ از فعالیت باز ماند.

در حدود ده سال بعد، در عصر اعلیحضرت محمد ظاهر شاه، یعنی در سال ۱۳۱۷ شمسی، دستگاه جدید رادیو که از آلمان خریداری شده بود، در قسمت «پل باغ عمومی» نصب گردید و در سال ۱۳۲۰ رسماً به فعالیت آغاز نمود.

مرحومه خانم لطیفه کبیر سراج یکی از اولین نطقان رادیو کابل

رادیو افغانستان در بوجود آوردن پروگرام های تربیوی گوناگون در قسمت زراعت، معارف، تربیه اطفال و انکشاف دهات، خانواده، موسیقی و امثال آن، بسیار موفق و کامیاب بوده است. همچنان مسئولین و متصدیان لایق آن در حفظ کلتور و فرهنگ خاص افغانی و تقویه و آموزش متوازن السنه رسمی دری و پشتوی افغانستان، خدمات قابل قدری را انجام داده اند. ولی افسوس که امروز دست

های نابکاری از آستین غیر بیرون گشته و با صدمات جبران ناپذیری به تحریف زبان های ارزشمند و عنعنوی مردم کشور می پردازند که با ضعف دولت مرکزی و فعالیت عده ای وابسته به همسایگان، مخصوصاً عمال آخوند های ایرانی اصالت لسان عام فهم و بی نیاز دری افغانستان سخت به خطر و هجوم اصطلاحات و لغات نا متداول قرار گرفته است که پخش چنین استحاله نابابی از طریق وسایل ارتباط جمعی مانند رادیو و تلویزیون در حال پیشرفت است.

بهر حال بعد از آغاز کار رادیوی جدید، نظر به ایجابات محیطی، ابتداء تنها مرد ها در پروگرام های آن سهم گرفتند، ولی بعد از چند سالی به تدریج و باوجود قیود اجتماعی و موجودیت چادری در محیط شهری افغانستان، زنان متهور و پیشقدمی در اجرای پروگرام ها و نطای آغاز نمودند که نهایت قابل قدر و ستایش می باشند. درین مختصر از چند تن از خانم های پیشگامی که با شکستن قیود اجتماعی خدمات مطبوعاتی را بجا آوردند، مثال می آوریم:

به روایت تاریخچه رادیو کابل، اولین خانم نطاق زن «۱» در لسان دری، مرحومه «**رقیه ابوبکر حبیب**» بود و اولین میرمن نطاق پشتو «**مستوره**» نام داشت. مرحوم داکتر «**عبد الاحمد جاوید**» که مدیریت مسئول رادیو کابل را بر عهده داشت، اظهار نمود که قبل از خانم «**رقیه ابوبکر حبیب**» یک خانم ترکی که دری را خوانده نمی توانست، خبر را به لاتین مینوشت و قرائت می نمود.

مرحومه خانم رقیه ابوبکر حبیب، اولین نطاق رادیو کابل

همچنان دختر خردسالی به نام «**مسعوده جلال**» برای اولین بار اعلانات را اجرا می کرد. مرحوم داکتر جاوید در کتاب خود تحت عنوان «**افغانستان در قرن بیستم**» تأکید نموده است که:

(اولین زنی که صدایش بصورت مطلق از رادیو کابل پخش گردید، «**رقیه ابوبکر حبیب**» بود که ما به خانه اش با دستگاه تیپ ریکاردر رفتیم و صدایش را ثبت کردیم که وی در باره «**زن و جامعه**» سخنرانی نمود که همان روز ضبط گردید).

اولین صدای خواندن ترانه از رادیوی کابل از حنجره یک دختر خرد سال به نام «**فرشته**» که از یک فامیل روشنفکر بود شنیده شده است.

در سال ۱۳۲۹ شمسی برای اولین بار صدای دلنوازی که متعلق به میرمن «**پروین**» که نام اصلی وی «**خدیجه ضیایی**» بود از رادیو کابل به گوش رسید «**۲**» و با استقبال بینظیری روبرو گردید. آنطور که استاد مددی در کتاب «**سرگذشت موسیقی افغانستان**» آورده است، در سال ۱۳۲۹ شمسی با یک دستگاه ضبط صدا به منزل «**میرمن پروین**» رفت و چند آهنگ ضبط نمود.

استقبال فوق العاده از آواز «**میرمن پروین**» سبب شد که ده سال بعد از افتتاح رسمی کابل رادیو وی در حالیکه چادری بسر داشت، وارد عمارت کابل رادیو گردید و آهنگ جاودانه «**دختر گل فروش**» را با صدای ملکوتی خواند. این آهنگ که به جاودانگی پیوسته است، شعر آن از ابراهیم خلیل و آهنگ آن از موسیقی دان نامی افغان استاد غلام حسین بود. قبل از جنگ های داخلی از میرمن پروین در حدود ۱۳۵ آهنگ در آرشیف رادو افغانستان موجود بود.

میرمن پروین با آقای خیال، میرمن ژیلا و بقیه هنرمندان رادیو افغانستان

یکی از اولین دختران افغان که در رادیو افغانستان آواز خوانده است، خانم «**سامعه میرزاد**» بود که از پیشگامان هنر موسیقی زنان افغان بشمار میرود که باوجود مخالفت های فامیلی، درین راه قدم

گذاشت. خانم سامعه میرزاد، بعد ها به کمک خانم «**رقيه ابوبکر حبیب**» نطاق رادیو افغانستان هم گردید و پارچه های موزیکال را با آقای «**مهدی ظفر**» مطبوعاتی لایق هم پخش می نمود. رادیو کابل که بعد تر به رادیو افغانستان مسمی گردید، در پهلوی تربیت نطقان مرد ورزیده و متصدیان اجراء کننده لایق، پروگرام های فوق العاده ای برای زنان و دختران افغان را یکی بعد دیگر براه انداخت و استقبال آن گروه در اشتراک به انواع فعالیت های مطبوعاتی رادیویی روز بروز بیشتر میگردد. این مؤسسه در حال پیشرفت حتی از لیسه های دختران هم آنانیکه صدا، استعداد و علاقمندی داشتند، به تدریج به آن تشکیل جذب میگرددند، خانمهایی چون «**شفیقه حبیبی**» و «**شکریه رعد**» از شاگردان لیسه ملالی ازین دسته پیشگامان در رادیو محسوب میگرددند.

از بین زنان نامور و با استعداد و لایقی که با نو آوری ها و پیشرفت در امور مختلفه رادیو گام های درخشانی برداشتند میتوان از عده ای اسم برد: مرحومه رقيه ابوبکر حبیب - مرحومه لطیفه کبیر سراج - مرحومه آمنه ملک زاده - محترمه شفیه حبیبی - محترمه فریده انوری و همچنان آواز خوان های موفقی چون میرمن پروین - میرمن رخشانه - میرمن مهوش - میرمن ژیلا - هنگامه و عده دیگری از هنرمندان زن افغان که همه در خور تحسین بوده اند، به نیکی یاد نمود.

مرحومه میرمن رخشانه، هنر مند مشهور رادیو افغانستان

باید تصریح نمود که پیشقدمان نهضت زن در افغانستان چه در عصر شگوفان و مترقی «امانی» به توجه شاه و ملکه ثریا و چه در دوره بازگشت این نهضت، بعد از یک رکود طولانی، همه قهرمانانی بوده اند، قابل افتخار.... اینها در حقیقت با در نظر داشت مشکلات اجتماعی، مشعلدارانی اند که شاهراه ترقی، آزادی و حقوق زن افغان را روشن نگهداشته اند، تا برای بقیه سهولت هایی را فراهم آورند. درود و تهنیت بی پایان بر همه شان باد!!

نوت:

- ۱- مرحومه «**رقیه ابوبکر حبیب**» از پیشگامان نهضت زن در افغانستان بوده و از جمله اولین زنان فارغ التحصیل از فاکولته ادبیات می باشد. وی با سوابق معلمی و معاونیت در مکتب نسوان اندرابی – مادر لیسه ملالی بوده و و همچنان از پیشگامان مؤسسه نسوان «**میرمنو تولنه**» میباشد. در عصر درخشان دهه قانون اساسی نامبرده عضو لوی جرگه قانون اساسی بود و بعد تر در انتخابات ولسی جرگه به وکالت در آن تشکیل حقوقی انتخاب گردید. میرمن حبیب، خانمی عالم، صاحب مطالعه، نویسنده، مترجم و شاعر بود و از اولین نویسندگان ادبیات داستانی محسوب میگردد.
- ۲- «**میرمن پروین**» دختر سردار محمد رحیم ضیایی «**شیون کابلی**» فرزند سردار محمد عمرضیایی و نواسه «**ملکه حلیمه**» معروف به «**ببو جان**» بود که یکی از خانم های برگزیده تاریخ افغانستان و همسر امیر عبدالرحمن خان می باشد .

پایان